

Sófár

2006. 12. 08.

אזאגערעניגהאזא - a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

Holokausz: kihívás a pedagógiában

Chava Baruch, a Jad Vashem Intézet tanára Nyíregyházán

Chava Baruch (Cikkünk a következő oldalon.)

TOVÁBBI CIKKEINKBŐL: Gondok, melyek megoldásra várnak ■ Izrael a körön belül ■ Jeruzsálemben a helyzet változatlan(?) ■ Egy embertelen világ képei ■ A „sok só“ titka ■ A jitzgádál és a jitzgádál

Holokausz: kihívás a pedagógiában

Chava Baruch, a Jad Vashem Intézet tanára Nyíregyházán

A Soá iskolai oktatásának kérdéseiről tartottak 2006. októberében háromnapos konferenciát neves előadókkal Nyíregyházán. A történelem és magyar szakos tanárok, társadalomismeret és filozófiát oktató pedagógusok, valamint könyvtárosok számára tartott továbbképzés főelőadója Chava Baruch, a jeruzsálemi Jad Vashem Intézet tanára volt. A Riczu Zoltán Ph. d. történész-muzeológus, főiskolai docens által szervezett képzésre Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyéből és Kárpátaljáról érkeztek pedagógusok, de az előadásokon részt vettek más érdeklődők is, mint a nyíregyházi Zrínyi Ilona

Gimnázium történelem fakultációs tanulói tanáruk vezetésével, a Nyíregyházi Főiskola hallgatói, illetve a Nyíregyházi Zsidó Hitközség tagjai. A konferencia többek között a hűség fogalmát magába foglaló *Task Force, Nemzetközi Együttműködés a Holokausz Oktatásért és Kutatásért* elnevezésű nemzetközi szervezet támogatásával jöhetett létre, melynek elnökségét egyébként 2006-ban Magyarország látja el.

Dr. Nuber István kandidátus, a Holokausz Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány (HDKE) tudományos főmunkatársa bevezető előadásában néhány elméleti, filozófiai és pedagógiai problémára hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy a Holokauszttal megszakadt az a folyamat, amelyet a felvilágosodás és a francia forradalom hozott. A huszadik századi náci terror következtében az ember történelmi mélypontra került: „az ember bármivé válhat”, emelte ki. Elemezte azt, hogy miképp lett szinte természetes, elfogadott folyamat a zsidóság megsemmisítése az emberek többsége számára abban a korban, miért nem léptek fel ellene. Kiemelte, hogy a zsidóság jogfosztása, gazdasági kirablása, majd megsemmisítése a náci hadigépezet stratégiai terve volt. Több példán ke-

letti, filozófiai és pedagógiai problémára hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy a Holokauszttal megszakadt az a folyamat, amelyet a felvilágosodás és a francia forradalom hozott. A huszadik századi náci terror következtében az ember történelmi mélypontra került: „az ember bármivé válhat”, emelte ki. Elemezte azt, hogy miképp lett szinte természetes, elfogadott folyamat a zsidóság megsemmisítése az emberek többsége számára abban a korban, miért nem léptek fel ellene. Kiemelte, hogy a zsidóság jogfosztása, gazdasági kirablása, majd megsemmisítése a náci hadigépezet stratégiai terve volt. Több példán ke-

A Soá oktatását oktatni kell

resztül bizonyította, hogy a hazai közgondolkodásban nem gyökértelen a faji, etnikai diszkrimináció, amelyet időnként a napi politika is gerjeszthet. Közös feladatnak és felelőségnek tartotta, hogy a résztvevők megismerjék: mi történt, s miért történt, hogyan történt a magyar zsidó társadalom emberi, gazdasági, kulturális értékeinek elpusztítása.

Riczu Zoltán előadásában bemutatta a nyíregyházi zsidóság történetét a városba való betelepedésüktől (1840) a vészkorszakig. Ismertette a betelepedés körülményeit, lélekszámuk alakulását, a hitközség intézményeinek, szervezetének létrejöttét, a város gazdaságában és társadalmában, politikai életében betöltött szerepét. Részletesen bemutatta a város, közel 5000 fős zsidó lakossága megsemmisítésének folyamatát. Az eredeti levéltári dokumentumok felhasználásával szemléltette a különböző zsidóellenes rendeletek hatását, azok végrehajtását, a Zsidó Tanács működését, a gettóba zárás folyamatát, a gettóban élők szenvedését, a gyűjtőtáborokba, majd a megsemmisítő táborba való szállítást. Előadásában kitért a hatóságok tevékenységére és a lakosság hozzáállására, külön kiemelve a zsidó lakosság vagyontárgyai eltulajdonításának folyamatát.

Néző István könyvtáros, helytörténész a kisvárdai zsidóságot mutatta be. Kisvárdán már az 1700-as évek elejétől jelen volt a zsidó lakosság, létrehozták hitközségüket, intézményeiket és bekapcsolódtak a mezőváros gazdasági életébe. A „mozgó” boltokat - boltosokat - felváltották az állandó, letelepült boltok - közöttük a

Dr. Nuber István

híres Sárga bolt -, ipari üzemeket, vállalkozásokat hoztak létre, bekapcsolódtak a pénzügyekbe és ezen a vidéken jellemző módon sokan földet béreltek közülük. Majd dokumentumokra alapozva a megsemmisítés folyamatát mutatta be.

Kovács László, a Nyíregyházi Zsidó Hitközség tagja túlélőként életéről mesélt. A hallgatóság döbbenetben hallgatta az előadást, többségük először találkozott olyan emberrel, aki átélte a borzalmakat. Beszélt a családjáról, mindennapokról, majd a megalázó rendeletekről és a gettóba zárás folyamatáról, a gyűjtőtáborról, az elszállításukról, a családtagok haláláról, a koncentrációs táborban uralkodó viszonyokról. Elmondta, hogyan menettek táborról-táborra Németországban, hogyan élte túl és hogyan került haza, hogyan illeszkedett be újra a város életébe. Igen nagy hatást gyakorolt a hallgatóságra az, hogy konkrét személyekről volt szó, és nem általában a zsidóságról, mely életszerűvé tette az elmondottakat.

A konferencia második napján Szita Szabolcs, akadémiai doktor, a HDKE vezető történésze az „Együttélés, üldöztetés, Holokauszt” című előadásban a zsidó

nép eredetét, a Magyarországra való betelepedésük, befogadásuk folyamatát, a társadalomban, a gazdaságban játszott szerepét, a dualizmus korának mindennapjait. Majd bemutatta a fajelmélet kialakulásának lépéseit, az antiszemitizmus térnyerését Németországban, a megsemmisítést előkészítő terveket, törvényeket és a megsemmisítés gyakorlatát, a koncentrációs táborok borzalmait, külön kitért a romák szenvedéseire. Ismertette a magyarországi zsidóellenes törvények megszületésének körülményeit, a zsidóság helyzetét, életét a német megszállás után, a gettóba zárás előkészítését és annak folyamatát, a vidéki zsidóság elhurcolását. Kitért a deportálások új szakaszára „Szálasi országlása” idején a pesti gettó történetére, a „halálmenetekre”, a Duna parti gyilkosságokra. Taglalta a magyar lakosság jó részének felelőségét, a magyar közigazgatási apparátus - karhatalom, csendőrség - igen aktív közreműködését a deportálásban. Felhívta a figyelmet arra, hogy tervszerű, mérnöki pontossággal kiszámított, üzemszerű pusztítás, rombolás történt. Kiemelte, hogy bár a társadalom többsége bénán, vagy közömbösen szemlélte a tragikus eseményeket, azért nem halt ki az em-

beri humánus, ennek érzékeltetésére, igen árnyaltan prezentálta az embermentők tevékenységét.

Chava Baruch, a jeruzsálemi Jad Vashem Intézet tanára ezt követően „A Holokauszt mint pedagógiai-módszertani kihívás” címmel tartott előadást. Képek bemutatásával is érzékeltette a Holokauszt fogalmát, lényegét. Felvéte-

Dr. Szita Szabolcs

leket mutatott a Jad Vashem Intézet kiállításairól, az elpusztult hitközségek völgyéről, berlini és new-yorki kiállításokról, a koncentrációs táborok szörnyűségeit bemutató festményekről. Mindezzel megerősítette a résztvevőkben azt, hogy a Holokauszt páratlanul nagy tragédia és bűntény az emberiség történetében, amivel mindenképpen kiemelten kell foglalkozni az oktatásban.

A pedagógiai elvek tisztázása után Chava Baruch beszélgetést vezetett a Holokauszt tanításáról. Vitaindítóként kiemelte, hogy tekintettel kell lenni a tanulók életkori sajátosságaira, nem általánosságokat, hanem

kezésre álló óraszám, ezenkívül más tantárgyak (filozófia, irodalom, művészettörténet, médiaismeretek) tanítása során is ki lehet térni a vézskorszak bemutatására. Elmondták, hogy a Holokauszt emléknapokat nem szabad gépiessé, formálissá tenni, mert így elveszítik értelmüket. Fontos, hogy a tanulókat be kell vonni a rendezvény szervezésébe, lebonyolításába, ennek pozitív hatásáról számoltak be a Nyíregyházi Vasvári Pál Gimnáziumban tanító pedagógusok.

A kárpátaljai tanárok beszámoltak arról, hogy ott különösen fontos a Holokauszt tanítása, hiszen Kárpátal-

mus kialakulásához és a zsidóság megsemmisítéséhez. Egymás elfogadásának, megbecsülésének, a békés egymás mellett élésnek szép példájaként említették a Kárpátalján megvalósult viszonyokat. Szomorúan beszéltek viszont arról, hogy Magyarországon bizony nem mindig jó ukrain magyarnak lenni.

A továbbképzés zárónapján a résztvevők megbeszéltek azt, hogy hogyan használhatják fel a hallottakat az iskolai programokban. A résztvevők mindegyike kitért arra, hogy az új ismereteket beépíti a tanítási óra anyagába, az elhangzottak alapján módosítja, átalakítja a saját óratervét, óramenetét, mert az új ismeretek segítségével jobb órákat tud tartani. A könyvtárosok pedig elhatározták, hogy gyarapítani fogják könyvtáruk állományát a Holokausztról szóló művekkel, és ajánlani fogják azokat az olvasóiknak. Különösen Kárpátalján hiányoznak ezek a könyvek, ebben segítséget kapnak a nyíregyházi intézményektől, a múzeumtól, a megyei könyvtártól és Izraelből a Jad Vashem Intézettől is.

A konferenciázó városnéző séta során a résztvevők megtekintették a Nyíregyháza váróképet meghatározó zsidó épületeket, emlékeket (Bodor Zsigmond hitközségi elnök háza, az elhurcoltak emlékműve, az ortodox zsinagóga stb.). Mindezt a résztvevők hasznosnak ítélték, mert még a helybeliek is elcsodálkoztak azon, hogy mennyi épület kapcsolható a hitközséghez, és sok általuk nem ismert történetről hallottak.

Végül a jelenleg működő hitközségnek is helyet adó, egykor ortodox zsinagóga mellett lévő hitközségi épületben a Holokauszt emlékkiállítás megtekintésére került sor, melyet Riczu Zoltán készített.

**Riczu Zoltán Ph. d. -
Tóth-Ábri Péter**

Riczu Zoltán Ph. d.

konkrét személyeket, eseményeket, sorsokat kell bemutatni, meg kell különböztetni az ártatlan áldozatokat, a bűnösöket (gyilkosokat) és a tétlen szemlélőket (a közömbösöket), mert ezzel hozható közel az emberekhez a tragédia, így kelthet még mélyebb érzelmeket. Ugyanakkor kifejtette, hogy kerülni kell a sokkoló, brutális jeleneteket ábrázoló képek bemutatását, mert azzal „elriasztjuk” a hallgatóságot. A hallgatók megerősítették mindezek fontosságát és kiegészítették az előadást azzal, hogy kevés a Holokauszt tanítására, a történelemóra keretében rendel-

ján kezdődött a magyarországi zsidóság megsemmisítése, emléküket meg kell őrizni, ugyanakkor nem kap elég hangsúlyos szerepet a tanításban jelenleg, s ezen változtatni szükséges. Megfogalmazták, hogy a legkülönbözőbb forrásokat, dokumentumokat (a fellelhető naplókat, leveleket, fényképeket stb.) fel kell kutatni, és fel kell használni a tanításban. Felhívták a figyelmet arra, hogy nagyon fontos más nemzetiségek, népek, vallások megismerése, elfogadása, az egymás iránti tolerancia, mert ezek hiánya nagyban hozzájárult az antiszemitiz-

Gondok, melyek megoldásra várnak

A gond nem feltétlenül azonos a szomorúsággal, főleg nem az örömmel, bár a gondok megoldása általában örömet, megoldatlansága szomorúságot okozhat. Nos, vegyük számba a gondjainkat és a megoldás lehetőségeit!

Hitéletünk tárgyi feltételei az elmúlt években javultak, kényelemben élhetünk. Rabbi - emlékezetem szerint - majd' ötven éve nem működik nálunk. Az okát tudjuk. Szerencsére van előimádkozónk, aki bárhol megállhatná a helyét. Néha ugyan nem kapja vissza, amit felénk nyújt. A gond az, hogy leszük az imaterem ajtaját... Függetlenül ettől, a zsidóság létszámához képest - merem állítani - a legnagyobb a hitéletben résztvevők aránya más nagyobb városokhoz, körzetekhez képest. Gond, mely túlmutat a hitéleten is, az utánpótlás hiánya. Hajrá huszonévesek!

Bár magam is azt vallom, hogy a hit magánügy, a templomba járás nem feltétlenül hitélet, de ezzel együtt érthetetlen számomra az, hogy jó néhány zsidónak született „polgártársunk“ él a városban, aki annyira leszámolt(?) zsidó - nem elsősorban a vallásra gondolok - múltjával, hogy még a temetői megemlékezésre sem jön el. Jó ez nekik, vagy nekünk? Szó sincs róla, hogy ítélkezni akarnék, ellenkezőleg. Nem a mi hibánk ez? Megszólítottuk őket? Elárulom, néha igen. Persze ez nem csak vezetői feladat. Gondolkodjunk el! Akadnak néhányan, a gyerekkori haverok, barátok vagy rokonok köréből. Nem tudnánk néha „elcsalni“ őket?

Tapasztalok némi gondot a nőegylet működésében, amely közösségi és egyéni okokra vezethető vissza. Olykor súrlódások tapasztalhatók, az 50-es generáció számára az időpont(?) nem megfelelő. Felvetném azt a gon-

dolatot, hogy a „szerdai“ programot bővítsük ki egyfajta klubéletté, kibeszélgető délutánra. (Talán akkor kevesebb politika marad a minjánra). Gondolkodjunk el ezen mindnyájan az év eleji közgyűlésig!

Ingatlan: az is gond, ha nincs, de az is, ha van. Van felújított közösségi épületünk, melynek kritikus állapotú a tetőzete. Nem csak a tetőfedés, hanem a gerendázat is.

A templom, melynek a kupoláján a palacserére nem volt pénz, több ponton beázik.

A temetőnk, ha szabad ilyet leírni, talán az ország egyik legszebb adottságú sírkertje, ahol 1500 síremlék, több száz iparművészeti alkotás található. Az erdő, az aljnövényzet kezelésében szinte nem tudjuk magunkat utolérni. Emellett egyre több a veszélyes mértékben dőlt és kiboruló sírkő. Érdemes megnézni az ortodox rész elején látható színes síremléket, melyet a szakember tucatsny darabból rakott össze.

Az ortodox oldali raktár szó szerint

rogyadozik, de a neológ oldali épületek sincsenek jó állapotban.

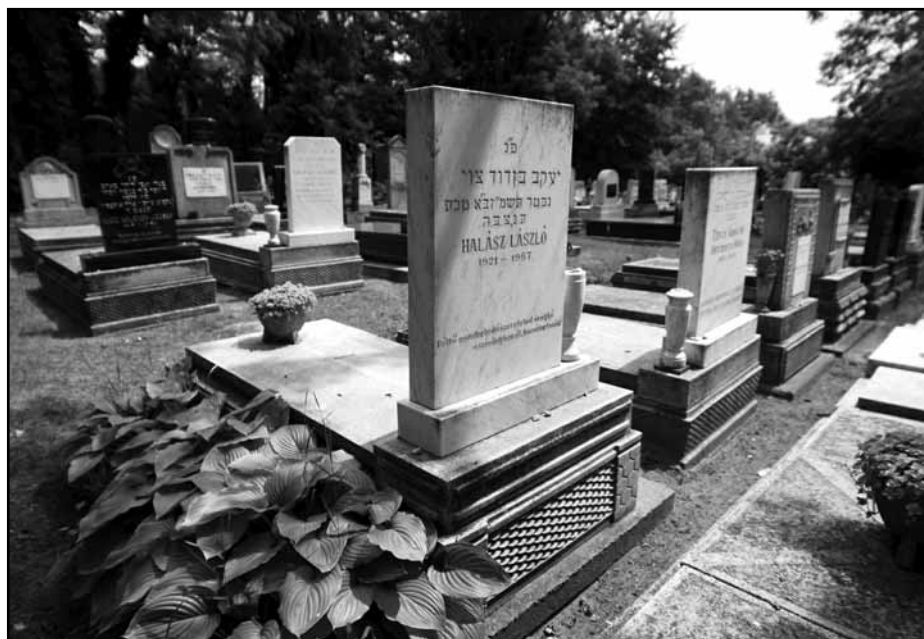
Fenti gondok megoldásának forrása - mily meglepő - a pénz. Hozzáteve azt, hogy a növényzet karbantartásában szemléletbeli változással és szervezéssel is lehet és kell előre lépni.

Az épületek és a temető felújítási és fenntartási feladatai a jövőben csak pályázati úton oldhatók meg. Közvetlen helyi, vagy hitközségi támogatásra a lehetőségek beszűkültek. A temetőnk vonatkozásában a vezetőség elé kívánom vinni az országosan védett műemlékké nyilvánítás lehetőségét.

Nem kívánok szólni azon gondjainkról, melyet az utóbbi hónapok eldurvult közéleti eseményei okoztak lelkünkben. Ezt majd kibeszéljük magunkból. Bízunk benne, hogy az életszínvonal sajnálatosan várható romlásával nem harapózik el - még inkább - a bűnbakkeresés.

Az emberek nem gonoszak, csak olykor silányak.

Kertész Gábor

A nyíregyházi zsidó temető

Izrael a körön belül

Beszélgetés Gáll Ottóval, az Eötvös Károly Magyar-Izraeli Baráti Kör elnökével

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség már számos alkalommal szervezett sikeres rendezvényt a nyíregyházi székhelyű Eötvös Károly Magyar-Izraeli Baráti Körrel. A budapesti Izraeli Nagykövetséggel kitűnő kapcsolatot ápoló egyesület névadójának, Eötvös Károly halálának 90. évfordulója alkalmából a Sófár felkereste a szervezet elnökét, Gáll Ottót egy baráti, ezért tegeződő beszélgetésre, melyre nemcsak az Eötvös Károlyra való megemlékezés adott apropót, hanem egy másik évforduló is. Az interjú készítésének napján, azaz december 1-jén ugyanis pontosan kilenc éve, hogy a Baráti Kör megtartotta ünnepélyes alakuló ülését, mely alkalomból a Sófár szívből gratulál az Elnök Úrnak!

- Köszönöm szépen! Mi azonban már a jövő évben esedékes tizedik évfordulóra koncentrálnunk, és készülünk e kerek évforduló megünneplésére egy rendezvény sorozattal.

Szeretnénk kiadni egy ismertetőt az eddigi tevékenységünkről. Nem kevés az a munka, amit elvégeztünk, és én úgy emlékszek vissza erre az elmúlt, most még csak kilenc, de jövőre már mondhatjuk, tíz évre, hogy egy sikertörténet volt, és az egyik legnagyobb jelentőségét abban látom, hogy Eötvös Károly nevét, mely névről szinte már elfelejtkeztek a magyarok, egy kicsit sikerült behozni újra a köztudatba. Azonban szükségünk van egy kis megújulásra is, amire az évtizedes működés megünneplése jó alkalmat ad.

- *A Baráti Kör honlapján az olvasható, hogy a szervezet tevékenységének kettős célja van. Egyfelől a magyar és az izraeli nép kapcsolatának erősítése, másfelől az antiszemitizmus elleni küzdelem. Gondolom Eötvös Károly nevének felvétele ezt az utóbbi célt jelképezte. Vajon a híres politikus filoszemitaként vállalta a tisztaesztlári zsidók védelmét, vagy csak egy érdekes jogesetet látott*

az ügyben, esetleg tekinthetjük egy korbeli jogvédőnek?

- Eötvös Károly az őseiről emlékezett meg, mikor a zsidók védelmének elvállalása mellett döntött. Az első napokban, mikor felkérték a munkára, nem akarta elvállalni, mert látta ennek a kockázatát. Egy nagyon sikeres politikus volt akkoriban, az ország legnépszerűbb közszereplője lehetett, akit kb. tíz választási körzetben kértek fel, hogy induljon, mint a kerület országgyűlési képviselőjelöltje. Elég biztosnak tűnt, hogy bármelyiket választja, ott nyert volna, és bekerül a Parlamentbe. Azt is látta azonban, hogy ha elvállalja a védelmet a perben, akkor ellene fognak fordulni a választók, és a politikai karrierje nagyon könnyen derékba törhet. Viszont megemlékezett arról az őseről, aki gályarabságra jutott.

- *Merthogy reformátusok voltak...*

- Igen, és emiatt szenvedtek üldöztetést az ősei. Az Eötvös családnak ▶

nagy birtokai voltak, amiket szinte teljesen elvesztettek. Amikor arra gondolt Eötvös Károly, hogy valakit a hite, a vallása miatt üldözés érhet, úgy döntött, hogy márpedig ő ennek a folyamatnak véget vet, és odaáll a zsidók mellé. Teljesen meg volt győződve az első pillanattól kezdve, hogy a zsidók ártatlanok, és azt mondta, hogy nem sajnálja a politikai karriert, nem sajnálja azt, hogy esetleg még az élete is veszélyben forog, de akkor is az igazság mellett fog kiállni.

- Ehhez képest megdöbbentő, hogy nem ártatlanság jogcímén mentették fel a tisztaeszleári zsidókat, hanem bizonyítottság hiányában. Ahogy utaltál rá, valahol Eötvös Károly karrierjébe kerülhetett a per, és rengeteg támadás érte. Ma Magyarországon érik támadások azokat, akik a zsidóság mellett felszólalnak?

- Nem olyan régen voltunk tanúi annak, hogy Budapesten felolvasták zsidónak vélt politikusok nevét. Ez egyfajta megbélyegzés. Úgy érzem, hogy ezekben a napokban is érhetik támadások akár a közélet szereplőit, akár magánembereket amiatt, hogy zsidónak, vagy filozsemitának vallják magukat. Egyszer, amikor kopogtatócédulát gyűjtöttem egy zsidó származású politikusnak, egy régi barátomhoz csengettem be. Amikor megtudta, kinek gyűjtök cédulát, megkérdezte gúnyosan: „Mi van? Már te is körül vagy metélve?” A politikusok azt szokták mondani, hogy hivatalos antiszemitizmus nincs Magyarországon, de mindenki tudja, hogy a rejtett, vagy a félig rejtett, illetve félig nyilvános antiszemitizmus jelen van.

- Hasonló ellenállásba ütköznek ma azok, akik Izrael Állama mellett állnak ki. Szinte globális méreteket öltött az Izrael ellenes propaganda, és az Izrael mellett felszólalók kisebbségbe szorulnak. A Baráti Kör működésének másik célja az izraeli és a magyar nép kapcsolatának javítása. Milyen rendezvényekkel tudtátok ezt erősíteni az elmúlt kilenc évben?

- Ezek elsősorban kulturális rendezvények voltak, és ezek közül is azok, amikor izraeli kulturális csoportokat fogadtunk Magyarországon, Nyíregyházán és Debrecenben is. Szakmai delegációk látogatását is szerveztük ide, vagy Nyíregyházáról Izraelbe. Akkor volt ennek egy nagyobb hulláma, amikor létrejött Nyíregyháza és Kirját-Mockin közötti testvérvárosi szerződés, és a két város vezetői is felvették egymással a kapcsolatot, melyet most már időszerű feleleveníteni, hiszen az újabb intifáda óta nem is volt látogatás a két város között. Szükségét érzem annak, hogy jobban megismerje egymást a két nép, és most a két nép alatt azt értem, hogy nyíregyházi polgárok jussanak el Kirját-Mockinon keresztül Izraelbe, de onnan is jöjjenek Nyíregyházára, és ne csak magyar származású zsidók. Ez nagyon sokat segítene az előítéletek lerombolásában. Érdekes élmény volt az, amikor egy évvel ezelőtt egy

kéthetes kurzuson vettem részt Jeruzsálemben a Jád Vásem Intézetben, és a csoportársaim jelentős része még sohasem járt Izraelben. Figyeltem azt, hogy milyen félelemmel indulnak el. Úgy készültek, hogy a gép meg sem fog érkezni Izraelbe, mert már lelövik menet közben, de ha le is szállunk Tel Avivban, akkor az első dolguk valakiknek az lesz, hogy felrobbantsanak minket.

Mekkora döbbenet volt számukra egy-két nap után, hogy tulajdonképpen itt ugyanúgy zajlik az élet, mint bárhol máshol. A média oda megy, ahol valami történik. Ott ahol hétköznapi élet zajlik, az újságíróknak nem nagyon van keresnivalója. Szóval a magyaroknak azt kellene megismerniük, hogy az emberek hogyan élnek Izraelben, ahol szintén vannak családok, gyerekek, akik iskolába

Gáll Ottó

járnak, élnek a hétköznapi életet, és nem akarnak mást, csak hogy hagyják őket végre békén a saját hazájukban. De sajnos egészen mást sugároz felénk a média, és én az újságíróknak nagyon nagy szerepét látom abban, hogy ilyen kép alakult ki.

- Mit mondanál egy olyan embernek, aki megkérdezné tőletek, hogy hogyan lehet egy olyan néppel baráti kapcsolatban lenni, amelynek hadserege libanoni gyermekeket gyilkol?

- Igen, ezt a kérdést sokan felteszik: hogy van az, hogy Izrael bombáz, és civil áldozatai vannak a támadásoknak. Azt be kell látni, hogy Izrael a környező országokkal sajnos időként hadban áll, aminek vannak civil áldozatai is. Talán elfogult vagyok Izraellel szemben, de szerintem Izrael ellenségei élő pajzsként használják a gyerekeket és a civileket, és ez valójában egy taktikai fogás. Én ekkor mindig azt kérdezem, hogy mit keresnek ott a gyerekek, ahol a harcok dúlnak. Arról nagyon keveset hallunk a tévében, rádióban, az újságokban pedig keveset olvassunk, hogy az izraeli hadsereg figyelemztetéseket küld a lakosságnak, mielőtt támadásba lendülne. A modern háborúk abból a szempontból elég humánusak, hogy az ellenséggel előre közlik, hogy „fiúk holnap reggel itt és itt támadunk“. A civilek elmenekülhetnek, hogy ne érje őket sérelem. Nyilván Izrael is követ el hibákat, nem tartom tökéletes embereknek az izraelieket, sem az ő hadvezetésüket, biztos vannak túlkapások. Azonban alapvetően azt látom, hogy Izraelnek ez egy önvédelmi háborúja, és az életben maradásért küzd folyamatosan. Hiszek abban, hogy azok a háborúk, melyben támadóként lép fel Izrael, megelőző háborúk, hiszen nem akar áldozatává válni annak, hogy az ellenség hamarabb támad. Természetesen mivel nem élek Izraelben, nem ismerem minden részletét az eseményeknek, de amiket innen látok és hallok, erre enged következtetni. Szeretne az a nép életben maradi...

- *Az előbb említetted, hogy elfogult vagy Izrael felé. De miért pont Izrael?*

- Ezen már én is sokat gondolkodtam. Mennyivel egyszerűbb lenne az életem, ha mondjuk „Magyar-Elfántcsontparti Baráti Körnek“ lennék az elnöke. Sokkal kevesebb konfliktussal kellene szembe nézmem. Nem merülnének fel kérdések arról, hogy körül vagyok-e metélve, vagy hogy az izraeliek miért lövik az arab gyerekeket. Miért pont Izrael?

Nekem nagyon a szívemhez nőtt ez az ország, mikor először voltam ott. Nagyon sok emberrel találkoztam, és nagyon megtetszett az ország hangulata, a nép küzdeni tudása. Tetszett az, ahogy a korábban sziklás, köves területet termőföldre változtatták, és a korábbi állapotot a földek szélére kihordott kövek jelzik. Nekem nagyon nagy példa a küzdeni tudásból, az élni akarásból ennek a népnek az élete, és arra is nagyon jó példa, hogy hogyan lehet örülni az életnek úgy, hogy az ember nem tudja, hogy egy napig fog még élni, vagy kétőig, vagy esetleg száz évig. Tapasztalataim szerint valahogy a zsidó emberek tovább is élnek, mint más hasonló korú nemzsidó ismerőseim. Ezt érdemes lenne eltanulni tőlük.

- *Beszélgetésünk elején megjegyezted, hogy a Baráti Körnek megújulásra van szüksége. Mit terveztek az egyesület fennállásának tizedik évfordulójára?*

- Terveink szerint szeretnénk meghívni egy visszaemlékezés keretében mindazokat, akik akár egyszer is felbukkantak a Baráti Kör bármely rendezvényén. Szeretnénk legfőbbképpen a Kirját-Mockin - Nyíregyháza kapcsolatot feleleveníteni. Fesztivál jellegű eseményeket is tervezünk a nyári hónapokban, és az Izraeli Nagykövetséggel való kapcsolatot még szorosabbra fűzni, ha lehet. Tervezünk egy kis terjeszkedést is, azaz más városokban, akár a határon túl is arra kívánjuk buzdítani barátainkat, hogy ott is alakítsanak hasonló egyesületeket, és így célkitűzéseink hatékonyabban érvényesülhetnek, mert nem csak Nyíregyházára korlátozódik tevékenységünk. Végül a továbbiakban is tervezünk klezmer koncerteket, ismeretterjesztő előadásokat például a zsidó ünnepekről, és szokásokról, illetve szeretnénk, ha jövőre a Nagykövet Úr is ellátogatna Nyíregyházára.

- *Köszönöm a beszélgetést és további sok sikert kívánok a Baráti Kör tevékenységéhez!*

Tóth-Ábri Péter

Reviczky ezredesre emlékeztek

Születésének 110. évfordulója alkalmából emlékező koszorúzást tartott a Nyíri Honvéd Egyesület és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Hadkiegészítő Parancsnokság Reviczky Imre posztumusz vezérőrnagy nyíregyházi emléktáblája előtt november 3-án. A jeruzsálemi Jad Vásem Intézet által a világ egyik igazaként elismert zsidómentő életét Tóth Sándor nyá. honvéd ezredes, helytörténész mutatta be a jelenlévőknek.

Reviczky Imre számos zsidó életet mentett meg a Vészkorszak idején. Vallomása szerint segíteni akart azokon, akiket a „Mindenhatón kívül mindenki elhagyott.“

Új evangélikus esperes Nyíregyházán

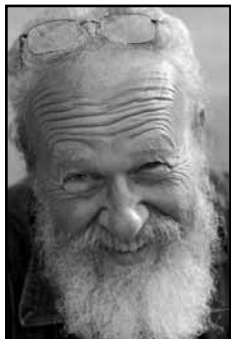
Jeles eseményre került sor december 3-án a nyíregyházi evangélikus nagytemplomban, melyre meghívást kapott hitközségünk elnöke is. Az evangélikus gyülekezet a meghívott önkormányzati és egyházi személyek jelenlétében avatta fel új esperesét, Sztankó Gyöngyi lelkészasszonyt.

Hitközségünk nevében elnökünk „idősebb testvérként“ kérte a Mindenható áldását az esperesasszony működésére a gyülekezet érdekében, remélve az evangélikus és zsidó közösség jó kapcsolatának fennmaradását, mely ápolásáért közösségünk ezúton is köszönetét fejezi ki dr. Bozorády Zoltán leköszönő esperes úrnak.

Koncert

Varnusz Xaver világhírű orgonaművész és a Szentpáli Roland vezette „Solti György“ Fúvószenekar immár harmadik közös koncertjére került sor november 5-én délután a zsinagógában. A mintegy 1100 „szerencsés“ rendkívüli zenei élmény részese volt.

Jeruzsálemben a helyzet változatlan(?)

November végén avatták fel a fővárosban azt a szakmai átképző és munkaerő-közvetítő központot, amelyet ortodox zsidók számára létesítettek. A kezdeményezés nem

új, mivel a Joint állami támogatással már 1996 óta foglalkozik a vallásos lakosság elhelyezkedési problémáinak megoldásával. Tíz év alatt 45 millió sekel ráfordítással 1800-an, főként férjes asszonyok végeztek el különböző szakmákat biztosító tanfolyamot.

Az új munkaügyi központot, amelyet a tervek szerint további öt hasonló követ majd az ország más városaiban, az ortodox lakosság anyagi helyzetének fokozatos romlása hívta életre. Az utóbbi években a kormány fokozatosan csökkentette a családi pótlékot és a szociális segélyeket, ami leginkább a sokgyermekes családokat érintette.

Maga a probléma és megoldása persze korántsem egyszerű. Ortodox szemlélet szerint a férfi feladata a tanulás, és a jesivákban töltött hosszú órák mellett nem könnyű rendszeres munkát végezni. Nem véletlen, hogy tavaly vallásos körökben felháborodást váltott ki a belzi rabbi, Isaschar Dov Rokeach egyik beszéde, amelyben szakma tanulására szólította fel híveit. Ő volt az első - és eddig az egyetlen - a tekintélyes rabbik közül, aki most örömmel üdvözölte a kezdeményezést. Hajadonoknak persze ő sem ajánlja a munkavállalást, még istenfélő zsidó főnöknél sem. Férjes asszony azonban véleménye szerint vállalhat munkát, így a családfő nyugodtan folytathatja tanulmányait... És ez sem ilyen egyszerű. Egy titkárnői tanfolyamot végzett munkakereső nő például olyan helyet keres, ahol férfiak nem dolgoznak, de

még ügyfélként sem fordulnak meg. Hiába, nem könnyű (ortodox) zsidóként élni...

Egy kötött kipás francia ismerősöm mesélte. „Felszálltam a 15-ös buszra (ha valaki nem tudná: a Mea Searim ortodox városrészen halad keresztül), leültem egy pajeszes gyerek mellé. Néhány megállóval később megtelt a busz, egy terhes nő éppen előttünk állt meg. Nézek a srácre, várom, hogy feláll és átadja a helyét. Semmi. Nem álltam meg, rászóltam, tudod, amúgy is megvan a véleményem az ortodox nevelésről. A gyerek őszinte ámulattal nézett rám: ‘hogyan? Talán add át te a helyed’ - mondta. ‘Nem gondold, hogy kissé szemtelen vagy?’ - kérdeztem. ‘Nem, felelte, azt gondolom, hogy te nem gondoltad végig. Egy vallásos nő nem ül le egy férfi mellé, egy gyerek azonban, mint én, nem számít férfinak.’” Szóval kinek kell felállnia?...

Ez pedig velem történt. A Jaffó utcán, a főposta előtt van egy kis játékbolt. Sakktáblát akartam venni, megláttam a kirakatában egy régimódi fatáblát, éppen olyan, amilyet kerestem. Vallásos keleti zsidó volt az eladó, kéresemre közölte, hogy negyven sekel az ára, de mivel a kirakatban lévő az utolsó darab, ideadja harmincért. Komótosan bevette, becsomagolta, majd azt mondta: negyven sekel az ára... „De hiszen te ajánlottad tízzel olcsóbban“ - lepődtem meg. „Persze, te harmincért kapod, felelte, de az ára negyven.“ „Jó-jó“, mondtam bosszúsan, „úgy sem drága, nem kértem engedményt, te ajánlottad“. „Állom a szavam“ - felelte komoly ábrázattal -, „csak akartam, hogy tudd: van a hivatalos ár, és a másik, amennyiért egy magadféle szimpatikus, szakállas zsidónak adom, mástól többet kérnék“. Majd látván zavaromat, váratlanul elmosolyodott: „aztán, ha elvesztenél néhány játszmat, nem szabad ám idegeskedned!“ Akkor már én is mosolyogtam. „Idegeskedni

szabad“ - feleltem -, „de a táblát összetörni... azt nem!“ (Merthogy a héber luach szó annyit jelent: tábla, de éppúgy, mint a magyarban, a sakktábla és a kőtábla összetételben egyaránt szerepel. Ha'mevin javin...)

Ennyi a rövidke történet. Ott mosolyog egymással szemben egy jeruzsálemi játékboltban egy öreg, vallásos, észak-afrikai és egy nem éppen fiatal, vallásos gyökerek nélkül felnőtt magyarországi zsidó, és mindketten tudják, miről beszélnek sakktáblavásárlás ürügyén...

Somos Péter

Grünvald Magdolna emlékére

November 30-án kísérték utolsó útjára a nyíregyházi zsidó temetőben Somos Ferencné, Grünvald Magdolnát, (Golde Perl bát Reize). Magdi 1926-ban született Budapesten. Fényképész szeretett volna lenni, de a zsidótörvények miatt végül nem tudott szakmát szerezni. A család gettóba került, végül hosszas bujkálás után vészelté át a háborút. Berkó Pál, megmentőjük megkapta a Jad Vasem Intézet Világ Igazai kitüntetését. A háború után ismerkedett meg Steinberger (Somos) Ferenc kereskedővel. Közös életüket Fehérgyarmaton kezdték, '52-ben költöztek Nyíregyházára. A Vörösmarty utcai házában hatan éltek, a két gyereken, Gáboron és Péteren kívül velük laktak más rokonok is. Nem volt könnyű és felhőtlen három nemzedék együttélése, de a házaspár jóban-rosszban kitarított egymás mellett. Korán megözvegyült, férje 1973-ban halt meg. A nyolcvanas években egyedül maradt a nagy házában, amelytől élete végéig nem akart megválni. Számos barátnője volt, közvetlen modoráért, humoráért, szabadszájúságáért sokan szerették.

Egy embertelen világ képei

Szalai Sándor fotókiállítása a Hitközségben

Koncentrációs táborokról szóló fotókiállítás nyílt meg a Nyíregyházi Zsidó Hitközségben szeptember 3-án. Miután Kertész Gábor hitközségi elnök köszöntötte a kiállítás megnyitóján megjelent mintegy félszáz résztvevőt, Boros György fotóművész, a Nyíregyházi Fotóklub vezetője mutatta be Szalai Sándor képeit a jelenlévőknek. Boros György megnyitójában kitért arra is, hogy milyen nagy jelentőséggel bír az a tény manapság, hogy a Hitközség támogatja a helyi fotográfiát azzal, hogy helyet biztosított a képeknek. A kiállítás a tervek szerint 2007 áprilisáig lesz megtekinthető a Hitközségben. A megnyitó előtt a Sófát beszélgetett Szalai Sándor fotóssal, aki a dachau-i, az auschwitz-i és a birkenau-i táborokban járt fényképezőgéppel.

- *Ez az első kiállításod. Milyen megnyitni?*

- Ez egy furcsa érzés olyan értelemben, hogy tele vagyok egy kis félelemmel, és izgulok. Olyan ez, mint az első nap az iskolában; mi lesz, hogy lesz. Már nagyon sok kiállításon vettem részt. Nyilvánvalóan az ember megpróbálja a maximumot kihozni magából, illetve a képekből.

- *Hogyan kezdted el fotózni?*

- 2000 óta fényképezek komolyabban. Családunkban édesapám nagyon sokat fényképezett, így több száz fénykép van a családi archívumunkban. Többek között ez adta meg az első lépést a fotográfia irányába. Később beléptem a Nyíregyházi Fotóklubba, 2002-től járok oda. Boros György szárnyai alá vett már az első alkalommal. Azóta nagyon sok olyan képem volt, amit érdemes lett volna kiállítani, de ezek önmagukban egy-egy képet jelentettek, és azt nem tartottam méltónak, hogy egy olyan kiál-

lítást készítsék, ahol innen-onnan összeszedett képek szerepelnek. Én mindig szerettem egy téma köré fűzni a dolgokat.

- *Miért pont ez lett az első kiállításod témája?*

- 2005. decemberében jártam a dachau-i táborban immár másod ízben, és ezúttal már úgy mentem oda, hogy nagyon komolyan fényképezni fogok. Az első képeket megmutattam Boros Gyurinak, és úgy döntöttünk, hogy ezek között már vannak olyan képek, amik megfelelőek lennének egy kiállításra, de ez önmagában véve még kevés. Más területről is gyűjteni kell anyagot. Felvetődött az is, hogy ugyan érdemes lenne elindulni egy kiállítás irányában önállóan, de ehhez a Városi Művelődési Központ galériája nem megfelelő hely. Így jött az ötlet, hogy a hitközséget be kellene vonni.

- *Mi ragadott meg ebben a témában, hogy később megszületett benned az elhatározás, hogy ebből egy egész kiállítást készítesz?*

- Ez egy nagyon nehéz téma. Elsősorban a történelmi múlt, és azon embertelen dolgok miatt, amiket a náci véghez vittek. Szóval ez nagyon megrendítő. De azért is nagyon nehéz, mert ezt már viszonylag sokan körbejárták, erről már sokféle anyag, dokumentáció van mindenhol, bármerre az ember körbe néz. Megpróbáltam ezért olyan szemmel, azt meglátni, amit talán még nem próbált meg senki.

- *Szerinted ez sikerült?*

- Hát, szerintem sikerült.

- *Mi volt az a koncepció, amivel megközelítetted a koncentrációs táborokat?*

- Szerettem volna ezekbe az embertelen dolgokba minél több emberi alakot becsempészni akár tükröződéssel, vagy árnyék formájában. Arra próbáltam meg leginkább odafigyelni,

hogy a kiállítás ne legyen nagyon kihalt, ne legyen pusztán egy dokumentációs anyag. A nagyon durva részeket, mint például a gázkamrákat, és egyebeket szándékosan kikerültem, nem akartam, hogy nagyon megrázó legyen az anyag.

- *Az embertelenségben lévő emberi alatt a mai világban előforduló emberiséget érted, vagy pedig azt akartad ábrázolni, hogy abban az embertelen világban volt valami emberi, persze nem a náciizmus oldalán, hanem a foglyok oldaláról? Mit kerestél az emberiben?*

- Számomra a táborokban raboskodó, de a Holokausztot túlélő, illetve az abban elpusztult emberek jelenléte érződik a táborokban. A képeimen megjelenő árnyékok, alakok ezt szimbolizálják.

- *Ezek az alakok üzennek valamit?*

- Hát erre nagyon nehéz válaszolni. Üzennek, és azt, hogy nem haltunk meg, hanem itt vagyunk veletek. Ez az üzenet...

- *Nem érezted azt, hogy a Holokausztról való megemlékezés témája már egy „lerágott csont”? Hallani, hogy mindig csak a zsidókról van szó, pedig más nép is szenvedett...*

- De, ezt éreztem mindenféleképpen. Emiatt is egy komoly nyomás nehezedett rám, hogy megfelelő minőségű anyagot kell készítenem, hiszen nyilvánvalóan olyan emberek is meg fogják tekinteni a kiállítást, akik ebben a témakörben nálam sokkal jártasabbak.

- *A mai magyar társadalomnak még mindig üzenet ez a figyelemfelkeltés? Vagy már telítődnek az emberek érzelmei?*

- Szerintem még üzenet, mert vannak új generációk, melyek nem ismerik olyan széles körben a dolgokat, mint kellene, felületesen hallottak

róla. Nagyon érdekes, hogy aki ezzel a témával elkezd foglalkozni komolyabban, akár ír róla valamit, vagy akár fényképeket készít róla, azt azonnal beteszik a „zsidó“ kategóriába. Tőlem is többen megkérdezték, hogy ezt azért csináltam, mert hogy én is zsidó vagyok? És mondtam, hogy nem. A kiállítást azért készítettem, mert amikor én ezt megláttam, úgy döntöttem, hogy ezt meg kell csinálnom, meg kell mutatnom másoknak, hogy hogyan látom ezt az objektíven keresztül attól függetlenül, hogy én milyen vallású vagyok. Ez nem számít.

- *Ez a kiállítás miről szól pontosan? A Holokausztról, a szenvedő zsidóságról, az akkori koncentrációs táborokról, vagy azok jelenéről?*

- Leginkább a múzeumként működő, mai koncentrációs táborokról. A három tábor közül érdemes kiemelni a dachauit, ahol már többször jártam, és megfigyelhető a tábor olyan átalakítása, hogy minél kevesebbet mutasson a Holokauszt kegyetlenebb oldaláról. A kiállítások inkább doku-

mentalista módon közelítik meg a vézskorszakot. Auschwitzról nem tudok így nyilatkozni, mert ott ezelőtt 20 évvel jártam, és akkor még nem voltak bennem ilyen benyomások, de mindenféleképpen egy fokozatot jelent. A dachauit sokkal könnyebb, sokkal elviselhetőbb látvány, mint az auschwitzi tábor.

- *Ez a látvány hihető a ma embere számára?*

- Egyértelműen. Vannak olyan egyéb külső tényezők, amik ezt megerősítik. Például a szagok, amire a meghívó szövege is utal, a neszek, a zajok... Ha valaki csak két-három percet eltölt abban a közegben, akkor egy kicsit megváltozik a gondolkodásmódja. Végiggondolja azokat a folyamatokat, amik történtek, és azt, hogy ezek emberek voltak! Tényleg megrázó... Tehát abszolút hihető, de ehhez el kell oda menni!

- *Manapság Iránban a legfelsőbb szinten tagadják a Holokausztot, illetve olyan karikatúrákból nyílt kiállítás, amik gúnyolják a Holokausztot.*

Szerinted van jelentősége annak, hogy itt Nyíregyházán a holokausztról fotókiállítás nyílt meg?

- Én megpróbálok minél inkább politikamentesen gondolkodni, de a Holokauszt tagadása gyerekes dolog szerintem. Ez abszolút alaptalan, és teljesen rossz irány. A holokausztról minél több embernek már egész kicsi korában mesélni kellene, vagy el kellene vinni őket ezekre a helyekre, hogy lássák, mi történt azokban az időkben, és tanuljanak belőle a saját társadalmukra nézve. Ez a tragédia bármelyikünkkel megtörténhet. Bármilyen vallással, legyen az katolikus, vagy református, vagy izraelita...

- *Mi legyen ezeknek a képeknek a sorsa?*

- Én azt szeretném, ha a fotóim 2007. áprilisáig itt lennének a Nyíregyházi Zsidó Hitközségnél, és utána máshol is ki lennének állítva, hogy minél többen lássák a képeket. Szívesen várjuk bárkinek a megkeresését ez ügyben.

Tóth-Ábri Péter

Szalai Sándor

A „sok só” titka

Szívesen írok a Kertész (Kaufmann) házaspárról, hiszen más nem nagyon lenne, aki ezt megtehetné, mivel utódok nélkül mentek el. Az idő gyorsan halad, közel másfél évtizede, hogy nincsenek velünk. Már csak a sírköveik és esetleg egy-két fénykép emlékeztet rájuk, a többit a szívemben és emlékeimben őrzöm, de itt az ideje, hogy ezeket az emlékeket és életük történetét megosszam.

Szüleimen keresztül ismertem meg gyermekkoromban a Kertész házaspárt, akik jó baráti kapcsolatot tartottak fent velünk. A férfiak több munkahelyen együtt dolgoztak, sőt, néha együtt voltunk nyaralni. Középiskolás lehettem, amikor megtudtam, hogy a Kertész házaspár születésem után szeretett volna szüleimtől „elkérni és felnevelni”, magyarul örökbe fogadni. Ez a jelenség abban az időben nem volt szokatlan vagy kivetnivaló. Különösen vidéken történt gyakran, hogy a többgyermekes családok átengedték egy-két gyermeküket gyermektelen házaspároknak. A mi esetünkben az örökbe fogadás végül nem jött létre, bár én negyedik gyermekként születtem családkba, viszont a barátság megmaradt, és Ari néni következetesen, mindig „fiam”-nak szólított. Amikor már családos ember lettem, én vettem át a baráti stafétabotot szüleimtől, és barátságból életük végéig patronáltam az idős házaspárt. Kisebb-nagyobb megszakításoktól eltekintve kapcsolatunk folyamatos volt. Közel 50 éves korkülönbség mellett is nagyon jó viszony alakult ki közöttünk. Családosan is gyakran megfordultam Sanyi bácsiéknál, és láttam szemükben a gyermekek, unokák utáni vágyat, ami nekik nem adatott meg.

Sok régi történetet hallottam tőlük, és betekintést kaptam a zsidó emberek életébe úgy, ahogyan egy kívülálló ezt általában nem teheti meg. Részesen

lehettem mindennapi szolid életüknek, láttam, ahogy imádkoztak, és néha egy-egy otthoni ünnepen is részt vehettem. Sanyi bácsival rendszeresen beszélgettünk az „Új Élet” cikkeiről, s miután a lapokat kiolvasták, nekem adták. Sok mindent tanultam meg tőlük a zsidó szokásokról, hagyományokról és a hiteltről, ami nem vált káromra, sőt... Ettünk házi készítésű finom kóser ételeket. Alkalmanként segítettem hazaszállítani a húsvéti kóser dolgokat, és ha valamit nem jól szóltam, vagy tettem, akkor Sanyi bácsi megkérdezte tőlem: „Lacikám, hát milyen zsidó vagy te?” Mire én azt válaszoltam: „Sanyi bácsi, igyekszem, igyekszem!” És ezeken mi jókat neveltünk. Kissé viccesen vagy kissé komolyan, de azért próbálkoztak a zsidósítással, igyekeztek bevonni a zsidó vallási dolgokba (talán a távoli rokoni szálak, vagy a gyermektelenség miatt). Kereszténynek születtem, és így is nőttem fel. Ez a vallási különbség azonban sohasem okozott gondot a kapcsolatunkban.

Ari néni Nyíregyházán született 1910-ben, Gerő Miksa és felesége, Führer Laura második gyermekeként. Nővéreivel, Jolánnal Nyíregyházán nőttek fel és talán életük végéig el sem váltak egymástól. A mai Országzászló téren laktak, ahol édesapjuk is dolgozott, mint megyei kereskedelmi tanácsos. Szép gyermekkoruk volt, kiegyensúlyozott polgári életet éltek. Később a Róka utcára költöztek. Gerő Miksa megbecsült, magas rangú, kereskedelmi tisztviselő volt. Hívták Budapestre a Kereskedelmi Minisztériumba, ahol komoly beosztást ígértek neki. Viszont magas árat kellett volna fizetni feltételként. Azt kérték tőle, hogy térjen ki vallásából és vegyen fel keresztény hitet. Ő erre nem volt hajlandó és maradt Nyíregyházán. Ari néni iskolába

menet mindig a református templom előtt haladt el, és mikor dolgozatírás következett, vagy ha a felkészülését hiányosnak érezte, belépett a templomba, elmondta saját imáját, majd folytatta útját. Tanulmányai befejezése után is Nyíregyházán maradt.

Sanyi bácsi a szatmári Kisar nevű községben született 1904-ben Kaufmann Ignác és Rosenberg Ida gyermekeként. Elemi iskoláit egy ottani református iskolában járta ki, majd kereskedelmi és pénzügyi tanulmányokat folytatott, amely szakmában meg is maradt. Felnőtt korában banktisztviselőként, később zöldségfelvásárlóként tevékenykedett a megye keleti részén. Főleg Kisvárdán és térségében burgonyát vásárolt fel, amit aztán Budapestre szállítottott ottani zöldségkereskedőknek. Jól kiépített tevékenysége jó megélhetést biztosított, üzleti székhelyét Nyíregyházán alakította ki. Itt ismerkedett meg Ari nénivel, akivel 1931. február 18-án összeházasodtak. A Kereszt utcán laktak egészen a háborúig. Ezen időszak alatt Ari néni többször teherbe esett, de a magzatok nem maradtak meg.

A háború borzalmai őket sem kímélték. Sanyi bácsi munkaszolgálatos lett, Ari néni pedig Németországban, egy ipari üzemben végzett kényszer munkát, majd Auschwitzba került. Ott már annak is örültek, ha nyers krumpli héjat tudtak enni, amit egy konyhán dolgozó német asszony adott nekik, amikor a hulladékokat vitte a szemétre. Ari néni talán az életét köszönheti annak, hogy a háború előtt ikerterhességei is voltak, hiszen köztudott, hogy a németek folytattak kísérleteket az ikerterhességek irányába. Így került Ari néni Mengele keze alá. Ebben a részlegben is meghalt nagyon sok ember, de ő szerencsére túlélte. Mondhatjuk, ez csak egy hajszálon múlt. Sokat meséltek az ott történetekről. Ők mindketten szeren-

csések voltak a többiekhez képest, megúszták a legrosszabbat, és hazatértek Nyíregyházára. Viszont a szeretteik egy-egy kivétellel mind odavesztek: szüleik, testvéreik, azok házastársai és gyermekei. Az életben maradt rokonok: Ari néni nővére, Joli néni, és Sanyi bácsi unokahúga, Magda. Sanyi bácsi többször keserűen kifakadt: „Elfelejténi? Hát hogyan lehetne mindezt elfelejténi?! Meg kell nézni a temetőket, amikor közeleg a Halottak Napja, százezrek és milliók kelnek útra, hogy felkeressék szeretteik sírjait, azért mert ők is emlékezni akarnak, és nem felejteni. Pedig az ő hozzátartozóikat nem hurcolták el, és nem alázták meg, többségük természetes halállal halt meg és mégis...”

A háború után a Csipke utcába költöztek, ahol egy házban éltek Jolánnal és férjével, Ödönnel. Ők is gyermektelenek voltak. Onnan már csak akkor költöztek el, amikor Jolán és férje meghaltak. Ez a ház még mindig áll a Csipke utca 8. szám alatt, dacolva az idővel és a körülötte lévő modern házakkal, mintha még valamit szeretne elmesélni. Utolsó lakhelyük a Kun Béla utcán (a mai Ferenc körúton) volt.

Sanyi bácsi mindig szeretett cukrászdába, kávéházba járni, ahol férfiakkal politikáltak. A háború előtt még a fővárosban is volt kedvenc kávéháza: a Kairó. Nehezen tudta elviselni, ha Izraelt elítélő szavakat hallott, különösen ha zsidó emberek részéről történt. Abban az időben ez nem volt ritka, hiszen Magyarország hivatalos álláspontja (a Szovjetuniót követve) arabbarát volt. A szocializmus évtizedeiben politikailag az ellenzék oldalán állt. Könnyen megsértődött, de nem volt haragtartó, viszont egy kivétel mégis volt, a sógora. Sokáig éltek egy házban (több mint húsz évig) és egy alkalommal úgy összekülönböztek, hogy sógora haláláig egyetlen szót sem

váltak. Vidám, viccelődő természetű embernek ismertük. Viszont ennek ellenére gyakran bosszankodott, például a politikán, vagy ha nem jött össze a tíz férfi. Vallásos ember volt, zsidóként pedig az asszimiláció híve. Öltözködése mindig tiszta, rendezett és elegáns volt, amolyan hivatalnok típus.

Ari néni melegszívű asszony volt. Ha ő valakit megszeretett, akkor annak a nevét csak áldással emlegette, például Erikát, a szomszéd lányt, vagy a Boldizsár házaspárt. A legapróbb segítségért is nagyon hálás tudott lenni.

A Kertész házaspár (fotó: családi archívum)

Mindig nyílt és őszinte volt, a véleményét nem takargatta soha. Fiatal korában a cionizmus híve volt és nagy empátiával mesélt azokról a hősokról, akik Izrael Állam megalakulásában és kiépítésében részt vettek. Őt az élet talán jobban meggyötörte, ritkábban tudott nevetni. A zsidó valláshoz való hűsége élete végéig töretlen maradt és azt komolyan vette. Vallási dolgokban ő volt jártasabb, így ha valami kérdésem volt, arra ő tudott jobban válaszolni. Ritkán mozdult ki a lakásból, mert idősödő korában már görbebotra szorult. Nehezen ment neki a lépcsőzés is, így aztán szívesen vette, ha időnként meglátogatta egy-két barát-nő, korabeli zsidóasszony.

Lakásuk szolid és mindig rendezett volt. A bejárati ajtó félfájára egy kicsi

mezuzát helyeztek el, amely jelezte, hogy zsidó házba lépünk be. Ezen kívül nem volt a lakásban semmilyen vallási jelkép. A menórát elzártan tartották, csak alkalmanként vették elő.

Csekély nyugdíjukból rendszeres adományokat küldtek egy budapesti, rászoruló zsidó családnak.

Rendszeresen járt hozzájuk egy asszony, mint háztartási kisegítő, másképpen nem vagy csak nehezen tudták volna megoldani a mindennapokat. Életük utolsó szakaszában csak néhány emberrel tartottak rendszeres,

vagy esetleg bizalmas kapcsolatot. Otthoni életük zárkózottá vált.

Ari néni gyakran járt orvosnál, kórházban. Egyértelmű súlyos betegsége nem volt, de a szervei elhasználódtak és szervezete úgy legyengült, hogy egy ilyen kórházi kezelés alkalmával csendesen, örökre elaludt. Sanyi bácsi már nem tudta feldolgozni időskori magányát, gyerekesen tehetetlenné vált, és néhány évvel később végelgyengülésben követte feleségét.

Az átélt eseményekhez képest hosszú életet és

házasságot éltek meg, azaz „sok sőt ettek meg együtt“, ahogy ezt Sanyi bácsi mondta volna. A só egy olyan kiegészítő, amiből keveset fogyasztunk, vagyis, ha egy házaspár sokat fogyasztott, az azt jelenti, hogy hosszú házasság van mögöttük. Innen ered a mondás. Hogy nekik ez miért sikerült, ők tudnák elmesélni, de talán azért, mert ilyenek voltak, és ezt akarták.

A Kertész házaspárra gondolva gyakran eszembe jut egyik kedvenc filmem: Jób lázadása (ötször láttam). Kiváló színészek alakítják a gyermektelen zsidó házaspárt, akiknek idős korukra nem marad más megoldás, mint az örökbefogadás. Egy keresztény kisfiú lett a választott...

A jiszgádál és a jitzgádál

Egy novemberi péntek délután szóltak, hogy Éva néninek jorcájtja lesz édesanyja után, szervezzük meg, ki mond majd kádíst. Délután négy óra felé, mivel közelgett a naplemente, száguldtam a hitközségbe, hogy elérjem a minjent. Mikor beértem, megbeszéltük Zoli bácsival, hogy mivel ő mondott kádíst akkor is, mikor az anyuka még élt, most is ő mond.

Minjen van, az Ásréj josvéjra betoppan a grúz származású, fiatal

izraeli, Mose, akinek nemrég halt meg édesapja, és akinek a bármicvója már itt volt Nyíregyházán, így tökéletesen, szinte akcentus nélkül tud magyarul. (Mikor beszélgetek vele, mindig arra gondolok, bárcsak én bírnám fele ilyen jól a hébert.) Egy kicsit megható és szomorú volt látni őt korábban az izraeli nagypapájával egy padban ülni, a hiányzó generációs láncszem, az apa nélkül.

Róla jut eszembe az az érdekes jelenet, ami az idei Jom Kipurkor történt a Neilá alatt, amit egy másik Zoli bácsi mondott, mert ő még „tud“. (Járt jesivába.) Szóval Mose mellett ültem a nagy schulban, mikor Zoli bácsi az Uvini Málkájnit mondta. És ő azt mindig úgy mondja, hogy amikor a teljes gyógyulásért könnyörgő mondathoz, a „slách refiú slájmu“-hoz ér, kiegészíti jidisül, hogy „her inzere gebét“ stb. Mose ekkor odahajolt hozzám, és megkérdezte halkan: „Ez milyen nyelven volt?“ „Jidisül“ - válaszoltam, majd az ima végén odavitem Zoli bácsihoz, hogy az öreg magyarázza el neki, mit mondott. Mikor a magyarázat befejeződött, Mose elgondolkodva vont össze szemöldökét és így szólt: „Hm... Felénk úgy tartják, hogy az Isten nem ért jidisül...“

Szóval amikor a mincha véget ér, Mose feláll kádíst mondani édesapja után. Ilyenkor előveszi az erre a célra nyomtatott lapot, és neki lendül: „Jitzgádál...“ Zoli bácsi még nem mond kádíst, mert a jorcájtot sábeszkor tartják, és a minchá az még péntek.

„Lechi neránenó“, és „Lechu dojdi“: beköszönt a sábesz... A népszerű szombatfogadó dal utáni két „tilemet“ követően megint gyászoló kádísa van. Az előimádkozó „Kádís!“ kiáltással ad jelzést azoknak, akik elmondják az arám nyelvű himnuszot.

Ekkor felállt megint Mose, de Zoli bácsi is, és hirtelen két nagyon távoli, nagyon különböző, de mégis egybefonódó világ nyílt meg. „Jiszgádál, vejszkádás smé rábó...“ - hangzik fel a holokauszt-túlélő ajkairól, hamisítatlan szabolcsi jidis akcentussal, ahol még a „Boruch áto“-t is úgy mondják valahogy hogy „Boriech átu“. „Jitzgádál, vejitzkádás smé rábá...“ - kezd bele megint Mose a hivatalos izraeli ivrit kiejtéssel, és az ember fülel, hogy melyikre mondjon „umáj“-t. Vagy „ámén“-t? „Beolmó divró chiruszé...“

„Beálmá divrá chiruté...“
Megdöbbenve nézem a két zsidót. Ugyanazt teszik, egy időpontban, egy helyen, mégis mennyi minden választja el őket egymástól. Nemcsak az életkor, nemcsak héber kiejtés, hanem a teljesen más kulturális háttér is, sőt a történelem két különböző korszaka: a Holokauszt előtti, és Izrael Államának létrejötte utáni világ.

Olyan tarka ez a zsidóság, mint József köntöse, valahol mégis egy, mint a Teremtő. Legyen így. Umájnnal, vagy áménnal, mindegy...

T.-Á. P.

Temetői és irodai nyitva tartás

Tájékoztatásul közöljük, hogy a temető december 22-e és január 07-e között zárva lesz. Január 8-tól április 30-ig a nyitvatartási idő: hétfő-csütörtök és vasárnap: 9-12 óra. Erre az intézkedésre a szabadságolás biztosítása és a fűtési energiával való takarékoság miatt került sor. Sürgős esetben hívható: Somos Péter (0630/490-0084). A hitközségi iroda nyitvatartását 2006. december 22-től 2006. január 04-ig szüneteltetjük. Sürgős esetben hívható: 0630/915-3415 - Kertész Gábor, 0630/490-0084 - Somos Péter.

A Szabolcs Online küzdelme a zsidózó topikokkal

Ma már nem hírértékű, hogy zsidóznak az internetes fórumokon. Az azonban figyelemre méltó, hogy vajon egy antiszemita, holokausztot gúnyoló topik hogyan felel meg az üzemeltető felhasználási feltételeinek, és miért nem moderálják a zsidóságra nézve sértő hozzászólásokat. Ilyen antiszemita és a Soát megkérdőjelező topikot nyitottak és folytattak felhasználói fantáziáruk mögé bújó ismeretlenek 2006. májusában, majd később is a Szabolcs Online „politika, közélet” című fórumán.

A Szabolcs Online (www.szon.hu) napi frissítésű világhálós hírportál része a debreceni székhelyű Inform Média Kft. által fenntartott médiacsoportnak. Az osztrák Josef Kogler által irányított Kft. a három kelet-magyarországi megye (Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg) nyomtatásban megjelenő napilapját - közöttük a Kelet-Magyarországot - adja ki, illetve működteti a három elektronikus megyei hírportált. A Szabolcs Online - bár nem kimondottan, de tekintettel a stábra megállapíthatóan - a Kelet-Magyarország egyfajta internetes változatának is tekinthető.

A Josephus2 felhasználói nevű fórumozó az „Izrael és a holokauszt” címet adta a több mint 4000 olvasottsági számmal bíró, és ezért az egyik leglátogatottabb témának számító topiknak. A TK007, klevgab, n1v2 és más nevű felhasználók az internetes fórumot arra használták, hogy megkérdőjelezzék a történelemtudomány által széleskörben elfogadott holokauszt-áldozatok hatmilliószámát, illetve a „holokausztipar” nevű összeesküvés-elmélet hangoztatásával azt bizonygatták, hogy a XX. század közepén élő egyes, főleg cionista zsidók maguk is felelősek, és részesek a tragédiában.

A hozzászólások között nem volt ritka az ehhez hasonló gyűlölködés: „VESSZEN AZ AGRESSZOR, azaz Izrael (sic!)! ŐK A LEGNAGYOBB TERRORISTÁK! Ártatlan embereket, civileket, gyerekeket, nőket gyilkolnak... Így hát nem kár egyetlen zsidóért sem!!!” (81. hozzászólás, szerző: x1y1) Vagy ugyanezen szerzőtől a következő mondat: „Adolf apánk, kár, hogy félmunkát végeztél !!!! Ha anno befejezed, amit elkezdted, most béke lenne a Közel-Keleten...” (107. hozzászólás).

Mint minden internetes fórumüze-

szövegek, információk közzététele. A Felhasználási feltételek 4. pontja szerint a szerkesztőknek és operátoroknak joguk van a fenti szabályok megsértőit korlátozni a felhasználói jogokban.

A Szabolcs Online szerkesztői és operátorai 2006. május 19-étől, a téma megnyitásától 2006. szeptemberéig nem minősítették a hozzászólásokat a Felhasználási feltételek 1. és 2. pontjába ütközőnek, hiszen ebben a témában láthatóan nem korlátozták a felhasználókat felhasználói joguk gyakorlásában.

A média irányt mutat.

meltető, a Szabolcs Online is meghatározta fóruma felhasználási feltételeit. Az 1. és 2. pontok szólnak arról, hogy kifejezetten tilos sértegetni a partnereket, gorombáskodni, molesztálni őket (...), illetlen, megbotrántoztató, dolgokat írni, megbotrántoztató fényképeket közzétenni, önkényuralmi jelképpel bármilyen módon kapcsolatos neveket használni, illetve ilyen jellegű szövegeket közzétenni. Tilos továbbá személyiségi jogokat korlátozó, sértő, bűncselekmény elkövetésére sarkalló, bűncselekmény elkövetésével vádoló

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség vezetősége tiltakozó levelet fogalmazott meg Dunder Krisztián, a Borsod Online, a Szabolcs Online és a Hajdú Online főszerkesztője, illetve Gutyán Róbert, a Szabolcs Online felelős szerkesztője felé azzal, hogy a Hitközség választ vár arra, hogy az antiszemita topik moderálatlan működése hogyan fér össze a honlap Felhasználási feltételeivel. A tiltakozó levél szerint a Nyíregyházi Zsidó Hitközség, mint a magyar társadalom részét képező, Nyíregyházán több mint 150

éve működő zsidó felekezet, melynek tagjai között számos, a Holokauszt borzalmaival túlélő, szeretteit elvesztő személy van, nyomtatékosan tiltakozni kíván a fent említett téma létrehozása és moderátlan folytatása ellen, mivel tagjai emberi méltóságát támadónak, rájuk és a holokauszt áldozataira nézve igen sértőnek tartja a történelem azon korszakának „hollókausztkénti“, „hollóelméletkénti“ és egyéb jellegű gúnyolását, illetve meghamisítását, bagatellizálását, melyben szeretteik, hozzátartozóik, barátaik, hittestvéreik százezrei pusztultak el!

A hitközség levelét Dunder Krisztián főszerkesztő válasza sem méltatta, míg Gutyán Róbert felelős szerkesztő telefonon fejezte ki sajnálkozását az eset miatt. A hitközség kifejezett kérésére írt levelében később kifejtette, hogy a Szabolcs Online szerkesztősége nem „azonosul a fórumokban elhangzottakkal, így az említett topik hozzászólásaival sem.“ A felelős szerkesztő levelében kijelentette, hogy „moderáltuk a fórumot, töröltünk minden olyan hozzászólást, ami a moderálási irányelveinkkel ellenkezik.“ Gutyán Róbert kitért arra is, hogy nincs kapacitásuk a fórumokat folyamatosan figyelemmel kísérni és moderálni. Arra a felvetésre, hogy így a szélsőjobb politikai nézetek paradicsomává válik a

Szabolcs Online fóruma, azt felelte, hogy nem tudják befolyásolni azt, hogy kik nyitnak topikot, és szólnak hozzá a fórumokon. Magát a topikot ekkor még nem törölték, de címét „Izrael és a holokauszt“-ra változtatták.

A levelezést követő pár hét múlva újabb antiszemita topikok jelentek meg a fórumon. Az egyik címe „A holokauszt“, a másiké pedig „Mit mondtak híres emberek a zsidókról?“. Mindkét témát a beszédes „elkurtad“ nicknevű fórumozó nyitotta. Az előbbi nyitásával a publikus profiljának adatai szerint mindössze 26 éves topiknyitó célja a „hollókoszt mítosz“ és annak „központi tézisének képező tervezett, ipari méretű népirtás“ cáfolása. A nemrég Magyarországon könyvbemutatót tartó, zsidóellenes, összeesküvés elméleteiről hírhedt David Duke-ot éltető fórumozó a későbbiekben a következőket fejtette ki: „Az viszont nagyon helytálló, hogy a közéletben csak számarányuknak megfelelő százalékban vehetnének részt. Ha úgy tetszik, új numerus clausus törvény kell. Pont. Ja és még valami: nem a zsidajokkal van úgy általában a problem, hanem a zsidaj felsőbbrendűséget hirdető, és a gazdanépen élőködő cionistákkal. Na ezeket kell a Dunába lőni, de azonnal.“ („A holokauszt“ topik 91. hozzászólás).

A másik topikban természetesen nem

azokat a híres embereket idézi, akik pozitívan nyilatkoztak a zsidóságról. „A zsidók egy sötét és visszataszító erő részei. Tudjuk, hogy klikkjük számos tagból áll, hogy mennyire összetartanak és szövetségeik milyen hatalommal bírnak. Csirkefogók és gazemberek népe.“ - hívja segítségül Cicerót.

Kertész Gábor hitközségi elnök ismét felhívta Gutyán Róbert felelős szerkesztő figyelmét az újabb antiszemita témák megjelenésére, melyeket a Szabolcs Online rövidesen moderált is úgy, hogy a teljes topikokat az „Izrael és a holokauszt“ címével együtt törölte.

Sajnos ma Magyarországon hathatós jogi lépéseket nem lehet tenni a hasonló antiszemita jelenségekkel szemben. A holokauszt tagadás és a zsidózás nem bűncselekmény. Marad egyedül a fórum üzemeltetője figyelmének felhívása a felhasználási feltételekben megszabott alapelvek érvényesítésének elmulasztására, és a szélesebb nyilvánosság.

Természetesen a Nyíregyházi Zsidó Hitközség nem kívánja betölteni a moderátor szerepét a Szabolcs Online munkatársai helyett, ellenben érdeklődéssel figyeli a jövőben is az internetes hírportál küzdelmét a szélsőjobb, antiszemita fórumozókkal. ■

Meghívó

Fellép
Csetneki Hana
és
Somos Péter
hanukai és
izraeli
dalokkal.

A Nyíregyházi
Zsidó Hitközség
szeretettel meghívja
tagjait és azok hozzátartozóit
a december 17-én, 15:00
órától tartandó Hanuka ünnepségre!

Tájékoztatjuk lapunk olvasóit, hogy hitközségünket megkereste az „Együtt az úton“ Közhasznú Egyesület Támogató Szolgálat. Az egyesület háziorvosi vélemény alapján kortól függetlenül, térítés ellenében segítséget nyújt az egészségi állapotában valamilyen ok miatt korlátozott, vagy megromlott személyeknek. A segítségnyújtás többek között bevásárlásra, házimunkára, hivatalos ügyek elintézésére és más szolgáltatásokra, pl. személyszállításra is kiterjed. A szolgálat által közölt térítési díj óránként 150 Ft. Egyéb részletekről a hitközségi irodában adunk felvilágosítást és segítünk a kapcsolat felvételben.